

17.3.2014

OM 1/62/2013

UHRIPOLIITTISEN TOIMIKUNNAN KOKOUS

Aika	Torstai 27.2.2014 klo 14.00–16.00
Paikka	Oikeusministeriö, Eteläesplanadi 10, kokoushuone Maakaari
Paikalla	Arto Kujala, OM/KPO (pj.) Kirsi Pulkkinen, OM/LAVO Antti Simanainen, SM Heidi Manns-Haatanen, STM Iida Partanen, RAY Jaana Koivukangas, Rikosuhripäivystys Ritva Karinsalo, Ensi- ja turvakotien liitto Riitta Silver, Tukinainen ry Natalie Gerbert, Monika-Naiset liitto ry Elina Ruuskanen, OM/KPO (siht.)

1. Kokouksen avaaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 14.02.

2. Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin kokouksen esityslista.

3. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen edustajan kuuleminen (klo 14.00–14.30)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta kuultavana oli kehittämisspäälikkö Helena Ewalds. Ewalds totesi, että kuulemisen lähtökohtana on lähisuhde- ja perheväkivallan uhrit, ja että THL toimittaa myöhemmin laajemman kirjallisen lausunnon.

Ewalds totesi, että lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien palveluihin liittyy useita rakenteellisia ja toiminnallisia ongelmia, joita on osittain nostettu hyvin esiin uhripoliittisen toimikunnan väliraportissa. Ewalds totesi, että kunnissa on tehty runsaasti kehittämistyötä esimerkiksi uhrien tunnistamiseksi. Myös kuntatason suosituksia on annettu ja niiden seurantaa on tehty yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa.

Palvelujen saatavuudessa on kunnissa kuitenkin edelleen merkittäviä ongelmia, eikä suosituksia ole pantu kunnissa täytäntöön. Kunnissa ei ole tarvittavia rakenteita väkivallan uhrien palveluja varten. Asia ei ole kenenkään vastuulla, vaan vastuu on hajanaista ja määrittelemätöntä. Myöskään palvelupolkuja ei ole määriteltä. Vain harvoissa kunnissa palvelupolku toimii.

Tilannetta on pyritty jo useiden vuosien ajan parantamaan kehittämishankkeilla ja suosituksilla, mutta Ewalds totesi painokkaasti, että enää tämä ei riitä. Tarvitaan lainsäädännöllistä tukea, ja tehtävät pitäisi määritellä kuntien vastuulle. Tämä tosin on nykytilanteessa hankalaa, koska mitään uutta ei kunnille voida määrätä tehtäväksi.

Ewalds totesi, että nyt käynnissä olevissa lainsäädäntöhankkeissa pohditaan palvelujen rakennetta, mutta ei niiden sisältöä.

Ewalds totesi, että haavoittuvassa asemassa olevien uhriryhmien (maahanmuuttajataustaiset, vammaiset, ikääntyneet ja lapset) palvelujen saatavuutta on arvioitu, ja tulos on se, että näihin ryhmiin kohdistuva väkivalta tunnistetaan huonosti. Vanhusten osalta ongelmana on kotihoidon lisääntyminen, koska koti voi olla vanhukselle vaarallisin paikka.

Lastenasiointalohanke ei kata koko ongelmaa, koska mallissa pystytään auttamaan ainoastaan niitä lapsia, jotka on tunnistettu väkivallan uhreiksi. Monet lapset altistuvat väkivallalle kotona, eli kuulevat tai näkevät väkivaltaa kotonaan. Näiden lasten auttaminen on kehittämätöntä.

Seksuaalisen väkivallan uhrien osalta Ewalds totesi, että heille suunnatut palvelut puuttuvat julkiselta puolelta käytännössä kokonaan. Sote- ja kuntauudistusten keskeneräisyys estää Istanbulin sopimuksen edellyttämien kriisikeskusten kehittämisen. Keskuksia on ajateltu perustettavaksi sairaanhoitopiirien yhteyteen.

Yhteistyön mahdollisuuksista kuntien ja järjestöjen välillä on Ewaldsin mukaan hyviä kokemuksia. THL:ssä on resurssiryhmä, jossa ovat mukana keskeiset tahot, jotka tarjoavat palveluja rikoksen uhreille (mukana myös suuren ja pienen kunnan edustaja sekä kokemusasiantuntija). Tämän ryhmän yhteistyö on toimivaa. Ewalds peräänkuulutti enemmän yhteistyörakenteita ja kumppanuutta kuntien ja järjestöjen välille.

Yksi konkreettinen esimerkki on Kaste-ohjelman puitteissa Itä-Suomessa toteutettu laaja lähisuhdeväkivaltaan kohdistuva kehittämishanke, jossa on mukana myös järjestöjä. Hankkeessa kehitetään uhrin tukipalveluja tietyllä alueella, ja kaikkien mukana olevien tahojen asiantuntemus voidaan hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla.

Valtion ja kuntien välisestä yhteistyöstä Ewalds totetsi, että valtiolla tulisi olla vastuu uhripoliittisten kysymysten koordinoinnista. Tiedon välittäminen kuntiin ja siitä huolehtiminen, ettei samoja asioita keksitä eri puolilla maata toisista tietämättä, tulisi olla valtion vastuulla. Valtiolla pitäisi olla myös valvontavastuu.

Järjestöjen välisestä yhteistyöstä Ewalds mainitsi 24/7 tukipuhelimen, joka voitaisiin toteuttaa esimerkiksi niin, että järjestöt tuottaisivat palvelut, jotka valtio maksaisi. Järjestöillä on paljon samankaltaista palvelua, vaikka kohderyhmä voikin olla eri. Järjestöissä on paljon osaamista, jota vaaditaan 24/7 puhelimelta.

Simanainen kysyi, kumpaa Ewalds pitää tärkeämpänä: lainsäädäntöä, jossa määritellään palvelujen rakenteet, vai lainsäädäntöä, jossa määritellään palvelujen sisältö. Ewalds vastasi STM:n todenneen, että ensin tehdään rakennelainsäädäntö ja sitten määritellään sisällöt. Kunnat eivät kehitä palvelujaan, ellei niitä ole lain tasolla määritelty.

Manns-Haatanen totesi, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu on kunnilla ja että ainoastaan poikkeustapauksissa vastuu on muualla kuin kunnissa. Tämä on periaate edelleen. Turvakotien osalta vastuu on siirretty valtiolle. Rakenteellisilla uudistuksilla tavoitellaan tehokkuutta.

Ewalds sanoi, että aina ei tarvitse järjestää uusia palveluja, vaan tavoitteena on osaamisen lisääminen peruspalveluissa: avun tarpeiden tunnistaminen ja osaamisen keskittäminen.

Karinsalo kysyi, miten väkivallan uhrien asioita viedään THL:ssä eteenpäin. Ewalds vastasi, että asioihin ollaan herätty, mutta THL:een kohdistuneet leikkaukset ovat johtaneet siihen, että kaikki määräaikaikaiset työntekijät ovat joutuneet lähtemään. Ewalds hoitaa asioita yksin.

Koivukangas kysyi, kuuluvatko THL:n vastuulle muiden kuin lähisuhdeväkivallan uhrien asiat. Ewalds totesi, että rikossovittelu on THL:n vastuulla, muuten rajoitutaan lähisuhdeväkivaltaa koskeviin kysymyksiin.

4. Helsingin kaupungin lastensuojelun sosiaalityön päällikön Riitta Vartion kuuleminen (klo 14.40–15.10)

Vartio oli valmistellut kuulemista varten ppt-esityksen, joka on tämän muistion liitteenä. Esityksestä käyvät ilmi asiat, jotka Vartio kävi kuulemisen aikana läpi.

Vartio nosti esiin johtamiseen ja kordinointiin liittyvät haasteet: tietääkö jokainen, miten väkivallan uhrin kanssa toimitaan ja miten tilannetta johdetaan? Lapset saadaan pääsääntöisesti turvaan, mutta perheiden kohdalla on epäselvää, kenelle vastuu kuuluu. Helsingin kaupungin kokoisissa organisaatioissa palvelut ovat pirstoutuneet, eikä vastuunottajaa aina löydy. Monikulttuuristen perheiden osalta Vartio totesi, ettei ongelmia välttämättä osata tunnistaa.

Vartio totesi, että järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää.

Karinsalo kysyi, mitkä ovat Helsingin kaupungin linjaukset kilpailutukseen. Vartio totesi, että hankintalakia täytyy ruveta noudattamaan ja että melkein kaikki palvelut täytyy kilpailuttaa jatkossa. Hankintaraja on 30 000 euroa. Kilpailutusten yhteydessä täytyy tehdä markkinakysely, jolla kartoitetaan, mitkä tahot tarjoavat mitäkin palvelua. Kaiken kaikkiaan kilpailutus edellyttää hyvää juridista osaamista. Kevään 2014 aikana selviää, mikä on Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston linja harvinaisten palvelujen kilpailuttamiseen.

Silver kysyi, onko Helsingin kaupungilla tilastoja siitä, kuinka paljon seksuaalista väkivaltaa kokeneita alaikäisiä on lastensuojelun asiakkaina. Vartio lupasi selvittää asiaa ja toimittaa tiedon Ruuskasen kautta eteenpäin.

Karinsalo kysyi, onko kaupungin sosiaalityöntekijöille koulutusta seksuaalisen väkivallan tunnistamiseksi ja palveluihin ohjaamiseksi. Vartio totesi, että kyseessä on tärkeä asia, mutta koulutusta ei ole, koska jo pelkän lastensuojelun toimintakentän haltuunotto vie niin paljon aikaa.

Vartio totesi kuulemisessa, että valtion ja kunnan välinen yhteistyö voisi olla parempaa asioiden koordinoimista valtion taholta. Kujala kysyi tähän liittyen, mikä taho Vartion mielestä edustaisi valtiota. Vartio sanoi, että joku sellainen taho, jolla on yleinen tutkiva ja kehittävä ote, esimerkiksi THL. Toiminnan yhtenäistämiseksi kunnissa on tarvetta.

Lopuksi todettiin, että esimerkiksi turvakoteja koskevien laatusuositusten toteutumista kunnissa ei seurata systemaattisesti, mikä johtaa siihen, että suosituksia ei myöskään noudateta.

5. Edellisten kokousten muistioden hyväksyminen

Tehtiin joitakin muutoksia edellisen kokouksen muistioon.

6. Lähisuhdeväkivallan uhrien 24/7 tukipuhelin (Heidi Manns-Haatanen)

Manns-Haatanen jakoi järjestöjen yhteisen suunnitelman vuodelta 2008 esitykseksi ympärivuorokautisen neuvontapuhelimen perustamisesta lähisuhdeväkivallan uhreille. Vuonna 2008 suunnitelman taustalla oli Euroopan neuvoston kampanja väkivallan uhrien tukipalveluista. Nyt asia on esillä, koska Istanbulin sopimuksessa edellytetään 24/7 tukipuhelinta. Suunnitelmaa varten mallia otettiin Ruotsin Kvinnofridslinjen-puhelinpalvelusta. Tietoa Kvinnofrids-puhelinpalvelun kustannuksista ei ollut käytössä suunnitelmaa laadittaessa. Ahvenanmaalla asuvat naiset voivat käyttää Kvinnofridslinjenin palveluja.

Puhelinpalvelun tehtävänä on neuvonta, tuki ja palveluihin ohjaus lähisuhdeväkivallan uhreille. Palvelun tulee olla maan kattava ja auki ympäri vuorokauden. Palvelua suunniteltaessa tulee selvittää ainakin seuraavat asiat:

- yksi numero vai useita numeroita ympäri maata
- kielet, joilla palvelua tarjotaan
- kustannukset
- rahoitus
- liitetäänkö mukaan nettipalvelua
- miten toiminta käytännössä organisoidaan, miten varmistetaan, että puhelimeen vastaajalla on käytössään ajantasaiset tiedot siitä, mistä soittaja voi saada apua.

Eduskunta on antanut STM:lle 300 000 euroa Istanbulin sopimuksen toimeenpanon valmisteluun. Rahaa voidaan käyttää mm. koordinaatioelimen sekä 24/7 puhelimen perustamiseen. Rahaa ei ole tarkoitettu toiminnan pyörittämiseen, vaan sen käynnistämiseen. Kyseessä on kertaluonteinen siirtomääräraha.

Sovittiin, että STM päivittää vuoden 2008 suunnitelman ja aloittaa tukipuhelimen käynnistämisen edellyttämät valmistelut.

7. Uhrien tukipalveluiden valtionavun organisoiminen

Kujala totesi, että uhrien tukipalveluiden valtionavun organisoiminen on iso kysymys, jota on syytä käsitellä myöhemmin laajemmin.

Yksi osakokonaisuus ovat turvakodit, joiden rahoittamiseen tarkoitettu 8 miljoonaa on menossa STM:n kehyksiin. Toinen osakokonaisuus on uhrimaksu, johon liittyvä lainvalmistelu on käynnistynyt. Pohdittavaksi tulee, miten uhrimaksulla kerättävä raha kanavoidaan järjestöille. Tähän liittyy 24/7 tukipuhelinta koskevat kysymykset.

Istanbulin sopimuksen edellyttämän koordinaatioelimen osalta vastuu on STM:llä.

Kokonaisuuden hahmottamiseksi STM:n, OM:n ja SM:n nykyisistä rooleista täytyy keskustella, kuten myös siitä, onko valtion budjetissa tulevaisuudessa yksi, kaksi vai kolme momenttia, joilta rikoksen uhrien tukipalveluja rahoitetaan. Sovittiin, että keskustelua jatketaan huhtikuun kokouksessa. Huhtikuussa käsitellään myös sitä, pitäisikö Istanbulin sopimuksen edellyttämistä

raiskauskriisikeskuksista säätää lailla ja sitä, mikä on RAY:n rooli rahoittajana, jos asiasta säädetään lailla.

8. Muut asiat

Ei muita asioita.